

Κατὰ τὸ πολιτικὸν τοῦτο σύστημα, ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπεκράτησε τὸ ὀλιγαρχικὸν πολίτευμα, ὅπερ ὠφέλησεν αὐτὴν σημαντικῶς. Ὅθεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡ Θεσσαλία διηρεῖτο, ὡς εἶπομεν, κυρίως εἰς τέσσαρα τμήματα:

α) Τὴν Ἐστιαιώτιδα, ἣτις κατεῖχε τὰς ἐπαρχίας Τρικάλων, Καλαμπάκας, Ἐλασσόνας καὶ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Καρδίσης τὸ τμήμα τῆς Ἰθώμης.

β) Τὴν Πελασγιώτιδα, ἣτις ἐξετείνεται δυτικῶς τῆς Μαγνησίας καὶ περιελάμβανεν ὡς ἔγγιστα τὰς νῦν ἐπαρχίας τῆς Λαρίσης καὶ τοῦ Βόλου.

γ) Τὴν Θεσσαλιώτιδα, ἣτις κατεῖχε τὰς νῦν ἐπαρχίας τοῦ Δομοκοῦ, τῆς Φαρσάλου καὶ τῆς Καρδίσης.

δ) Τὴν Φθιώτιδα, ἣτις περιελάμβανε τὴν νῦν ἐπαρχίαν τοῦ Ἄλμυροῦ, τὴν Ὄθρυν καὶ τὴν νῦν Φθιώτιδα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τετράδων, ὡς ἀπεκαλοῦντο, ὑπῆρχον καὶ ἄλλα τινὰ τμήματα, οἷον ἡ Μαγνησία, ἣτις περιελάμβανε τὴν Ὀσσαν, τὸ Μαυροβούνιον καὶ τὸ Πήλιον, ἡ Περραιβία, περιλαμβάνουσα τὸ ὑψίπεδον τῆς Κομισπόλεως (Καρυᾶς) ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου, καὶ τμήμα τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνας, ἡ Δολοπία, ἣτις ἐξετείνεται ἐπὶ τῆς Πίνδου (τῶν νῦν Ἀγρᾶφων) καὶ τοῦ διαμερισματος τοῦ Ἀσπροποτάμου κλπ.

Κατὰ τὴν περίοδον 380—350 π. Χ. ἐγένοντο πολλαὶ πολιτικαὶ διαταραχαὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Φερραίων τυράννων (Λυκόφρονος, Ἰάσονος καὶ Ἀλεξάνδρου), οἵτινες ἔλαβον τὴν ἡγεμονίαν τῆς Θεσσαλίας, ἣν αὖθις διήρσαν εἰς τετραρχίας. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ 343 ἔτους π. Χ. ἡ Θεσσαλία, ἐπεμβάσει Φιλίππου τοῦ βασιλέως, ἐταῦτισε τὴν τύχην αὐτῆς πρὸς τὴν Μακεδονίαν.

Γ' Ἡ Θεσσαλία κατὰ τὴν Μακεδονικὴν ἐποχὴν (343 - 146 π. Χ.)

Οἱ Θεσσαλοὶ, διδόντες κάλλιον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὴν ἀκολουθητέαν ὀρθὴν πολιτικὴν, παρέμειναν θερμοὶ φίλοι τῶν Μακεδόνων, τὴν ἐνότητά τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπιζητησάντων. Ὑπὸ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον οἱ Θεσσαλοὶ ἐπολέμησαν καθ' ἅπασαν τὴν ἐκστρατείαν του εἰς Ἀσίαν, ἀποδειχθέντες ἰδίως ἄριστοι ἵππεῖς κατὰ πάσας τὰς ἐποχάς. Ἐκτοτε ἡ Θεσσαλία ἠκολούθησε τὰς τύχας τῆς Μακεδονίας. Δημήτριος ὁ πολιορκητὴς, κτίσας τὴν Δημητριάδα, κατέστησεν αὐτὴν σημαντικώτατον κέντρον καὶ τὴν προώριζεν ὡς πρωτεύουσαν. Ἀπέβη οὕτως ἡ Δημητριάς ἐπὶ τοῦ Φιλίππου Ε' καὶ τοῦ Περσέως πολεμικὸς σταθμὸς καὶ μέγα κέντρον ἐφοδιασμοῦ. Οἱ Θεσσαλοὶ μετὰ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τὸν Φίλιππον Ε' πρῶτον μὲν ἀντέστησαν ἐπὶ μακρὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ τὸν Φλαμίνιον νικήσαντα ἐν Κυνὸς Κεφαλαίς τῷ 192 ἔτει π. Χ., εἶτα δὲ ὑπὸ τὸν Περσέα κατὰ τῶν Ῥωμαίων αὖθις ὑπὸ τὸν Αἰμίλιον Παῦλον, νικήσαντα τὸν Περσέα τῷ 268 π. Χ. ἔτει παρὰ τὴν Πύδναν καὶ καταστρέψαντα τὰ τεῖχη τῆς Δημητριάδος. Τέλος δὲ καὶ ἐκ τρίτου κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ψευδο-Φιλίππου καὶ τοῦ τελευταίου Φιλίππου (148—146 π. Χ.) ἡ Θεσσαλία ὑπῆρξε τὸ θέατρον ἐπιχειρήσεων τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων Μετέλλου καὶ τοῦ Μομμίου, ὅστις καὶ κατέλυσεν ὀριστικῶς τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων (146 π. Χ.). Οἱ Θεσσαλοὶ οὕτως μετὰ τῶν Μακεδόνων ὑπῆρξαν οὐ μόνον οἱ πρῶτοι κατανοήσαντες τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ τελευταῖοι προασπισταὶ τῆς

Κατασκευὴ τῆς Ἀργούς ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψίν τῆς Θεᾶς Ἀθηνᾶς

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Θεσσαλὸς προύχων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας

Μία εικών αγροτικής ζωής έν Θεσσαλία επί Τουρκοκρατίας

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ ΖΩΗ

Πηλειορίτισσα κανηφόρος
μέ γραφικήν στολήν

έλληνικής έλευθερίας, άγωνισθέντες κατά τών 'Ρωμαίων από τοῦ 198 μέχρι τοῦ 146 π. Χ. έτους κατά περιόδους.

Δ'. 'Η Θεσσαλία κατά την Ρωμαϊκήν εποχήν

(146 π. Χ. - 527 μ. Χ.)

Μετά ένα αιώνα περίπου (τῷ 48 π. Χ.) οί Θεσσαλοί συνετάχθησαν τῷ Πομπηῖω εἰς τὸν κατά τοῦ 'Ιουλίου Καίσαρος άγώνα αὐτοῦ, ήττηθέντος έν Φαρσάλῳ¹. 'Ο πρεσβευτής τοῦ Καίσαρος Λογγίνος τειχίσας τὰ Τέμπη έγραψεν επί βράχου λατινιστί περί τούτου έπιγραφήν όρατήν εἰς τοὺς διαβάτας, όνομαζομένην ὑπὸ τοῦ λαοῦ: «Τὸ γραμμένο άλλας».

Μετά δέ ταῦτα ὑπὸ τοὺς 'Ρωμαίους ἡ Θεσσαλία έζησε βίον ήσυχον καὶ άδοξον. Κατά τὸν τρίτον μ. Χ. αἰώνα ὑπέστη τήν έπιδρομήν τῶν Γότθων.

'Απὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου έπεκράτησεν ὁ Χριστιανισμός έν Θεσσαλία, ήτις βραδύτερον ὑπέστη νέας δηώσεις καὶ καταστροφάς έκ τής εισβολής τῶν Οὐνῶν ὑπὸ τὸν 'Αττίλαν καὶ τῶν Γότθων ὑπὸ τὸν 'Αλάριχον.

Ε'. 'Η Θεσσαλία κατά την Βυζαντινήν εποχήν

(527 - 1420 μ. Χ.)

'Εν τῷ Συνεκδήμῳ 'Ιεροκλέους αναφέρονται 17 πόλεις τής Θεσσαλίας ὑπάρχουσαι επί 'Ιουστινιανοῦ. Ταῦτο δ' έπαναλαμβάνει καὶ κατά τὸν 10ον αἰώνα Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος.

'Αλλ' έπέδραμον τότε εἰς τήν Θεσσαλίαν: 1) Οί Σλαῦοι τῷ 577 έτει, έκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν 'Αθάρων. 2) Οί Βούλγαροι μετὰ Σλαύων (668 - 685) έγκατασταθέντες παρὰ τὸν Παγασιτικόν, έξ οὗ ἡ έκεί χώρα εἶχεν όνομασθή Βελεγετία. 3) Οί Βούλγαροι επί Σαμουήλ, όστις μετώκισεν έκ Λαρίσης πολλοὺς κατοίκους βιαίως, άπέκόμισε δέ καὶ τὸ λείψανον τοῦ 'Αγίου 'Αχιλλείου, δ' άπέθηκεν εἰς Πρέσπαν. 'Αλλά τῷ 995 έτει ήττήθησαν ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Οὐρανοῦ παρὰ τὸν Σπερχειόν οί Βούλγαροι, καὶ άπεσύρθησαν έκ Θεσσαλίας. 4) 'Απὶ 'Αλεξίου Α' Κομνηνοῦ οί Βλάχοι έκ τοῦ Αἴμου (ληστρική καὶ άγρία φυλή) κατέλαβον τήν Θεσσαλίαν, ήτις τότε ώνομάσθη Μεγάλη Βλαχία, άποσυρθέντες κατόπιν εἰς τήν Πίνδον καὶ τὸν 'Ολυμπον. 5) Οί Νορμανδοί ὑπὸ τὸν Βοημούνδον έπολιόρκησαν επί έξάμηνον τήν Λάρισσαν, ότε 'Αλέξιος ὁ Α' (1081 - 1118) στρατεύσας αὐτοπροσώπως άπεδίωξεν αὐτοὺς καὶ έσωσε τήν Θεσσαλίαν. 6) Πισαῖοι, Βενετοὶ καὶ Γενουήνσιοι, έτι δέ καὶ 'Εβραῖοι έγκατεστάθησαν έμπορικῶς εἰς Λάρισσαν, Τρίκκαλα καὶ 'Αλμυρόν, αίτινες πόλεις κατά τὸν 'Αραθα γεωγράφον τοῦ 11ου αἰώνος 'Εδρῖσην, τότε ήκμαζον. 7) 'Απὸ τοῦ 1204 οί Θεσσαλοί επέσθησαν δεινῶς ὑπὸ τῶν Φράγκων, οὓς εἶχεν έγκαταστήσει Βονιφάτιος ὁ βασιλεὺς τής Θεσσαλονίκης καὶ οὓς άπεδίωξεν ὁ δεσπότης τής 'Ηπείρου Θεόδωρος (1216 - 1230). 8) Βραδύτερον περιήλθε πάλιν ἡ Θεσσαλία ὑπὸ τοὺς βυζαντινοὺς αὐτοκράτορας διοικουμένη ὑπὸ άρχοντα (έδρευόντα έν 'Υπάτη κατ' άρχάς), τηρῶντα τὸν τίτλον τοῦ Σεβαστοκράτορος, όστις τίτλος

¹ Κατά τὸν στρατηγόν κ. Β. Δούσμανην ἡ μάχη αὕτη έγένετο οὐχὶ παρὰ τὸν 'Ενιπέα εἰς Φάρσαλον, αλλά παρὰ τήν Μητρόπολιν (τὸ νῦν Παλαιόκαστρον τής Καρδίτσης).

καί ἐτηρήθη ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς Θεσσαλίας μέχρι τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Τούρκων. 9) Τῷ 1309 οἱ Καταλανοὶ προερχόμενοι ἀπὸ βορρᾶ ἠρήμωσαν τὴν Θεσσαλίαν, μετ' αὐτοὺς δ' ἐγκατεστάθησαν ἐν Θεσσαλίᾳ Ἄλβανοί, λεηλατήσαντες πάλιν αὐτήν. 10) Οἱ Σέρβοι ὑπὸ τὸν Στέφανον Δουσάν κατέλαβον τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτήν, ἔχοντες πρωτεύουσαν τὰ Τρίκκαλα (1335—1356), ὁπότε ἐκτίσθησαν καὶ αἱ Μοναὶ τῶν Μετεώρων.

ΣΤ'. Ἡ Θεσσαλία ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1420 - 1881)

Τῷ 1420 κατελήφθη ὀριστικῶς ἡ Θεσσαλία ὑπὸ τοῦ Τούρκου στρατάρχου Τουραχάν καὶ ἡ χώρα παρέμεινε ἐκτοτε ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Ἐγκατεστάθησαν τότε εἰς τὴν Θεσσαλίαν πλεῖστοι ἐξ Ἀσίας Τούρκοι (ἐξ Ἴκονίου — «Κονιάροι»), οἵτινες καὶ μετωνόμασαν τὰ χωρία. Πολλοὶ δὲ τότε Ἕλληνες ἀντιθέτως ἐγκαταλιπόντες τὴν πεδιάδα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν ὄρεινὴν Θεσσαλίαν, οἱ δ' ἐναπομείναντες ἦσαν πλέον δουλοπάροικοι τῶν κατακτητῶν.

Ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν μερῶν, εἰς ἃ δὲν εἶχεν εἰσδύσει ὁ Τούρκος κατακτητῆς, ἐξηκολούθησε τηρούμενον τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας, ἀναπτυσσόμενον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον. Ἐπὶ Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, ἀρκεσθέντος εἰς τὴν τακτικὴν καταβολὴν τῶν φόρων μόνον, παρεσχέθη ἡμιανεξαρτησία τις ὑπὸ τοῦ Βεϋλέρμπεϋ τῆς Λαρίσης διὰ τῆς συνθήκης τοῦ «Ταμασίου» καλουμένης, εἰς τὰ Ἔγραφα, ὃ ὄνομα ἔκτοτε ἀπέδότη τῇ Δολοπιά τῆς Πίνδου. Διάφορα σώματα ἐξ ἐλευθέρων πολεμιστῶν εἶχον σχηματισθῆ τηρῶντα τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν εἰς τὰ ὄρεινά διαμερίσματα τῆς Πίνδου (Ἔγραφα), τῶν Χασίων (Λύγκου), τοῦ Ὀλύμπου. Οἱ πολεμισταὶ ἐκεῖνοι ἀπεκαλοῦντο κλέφται. Κατερχόμενοι οἱ κλέφται πολλάκις εἰς τὴν πεδιάδα ἐτιμῶρον τοὺς καταπιεστὰς Τούρκους καὶ ἐπανερχόμενοι εἰς τὰ ὄρη συναπεκόμιζον ὡς λάφυρα ποίμνια κλπ. Οἱ Τούρκοι ἐξ ἄλλου — μιμούμενοι τοὺς Βενετοὺς — ἐσημάτιζον ἕτερα ὅμοια, ἐξ Ἑλλήνων καὶ ταῦτα σώματα, ὅπως ἀντιτιτάττωσιν αὐτὰ εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν κλεφτῶν. Τῶν τοιούτων δὲ σωμάτων οἱ πολεμισταὶ ἐκαλοῦντο ἀρματωλοί, ἀνταλλάσσοντες πολλάκις τὴν θέσιν τῶν πρὸς τὴν τῶν κλεφτῶν καὶ ἀντιστρόφως¹.

Οὕτω καθ' ὅλην τὴν περίοδον τῆς μακραιωνος ὑπὸ τοὺς Τούρκους δουλείας τὸ ἀρήϊον πνεῦμα συνεχῶς ὑφίστατο καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπηξάνετο. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν μάλιστα τοῦ 18ου αἰῶνος σειρὰ ὀλόκληρος ἐνδόξων πολεμιστῶν, κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν, ἀναδεικνύεται, ὑποβοηθουμένων καὶ συντηρουμένων καὶ ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἀρχόντων. Ὁ Δίπλας, ὁ Γεροδημος, οἱ Μπουκουθαλαῖοι, οἱ Κατσαντωναῖοι, ὁ Στουρνάρας, οἱ Κοντογιανναῖοι, ὁ Καραϊσκάκης καὶ ἄλλοι (ἐπὶ τῶν Ἐγρῶν)· ὁ Χατζηπέτρος (εἰς τὸν Ἀσπροπόταμον)· ὁ Εὐθύμιος Βλαχάθας καὶ ἄλλοι (ἐπὶ τῶν Χασίων)· ὁ Νικοτσάρας καὶ οἱ Λαζαῖοι (ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου), ὁ Μπασδέκης, ὁ Κοντονίκος, ὁ Καρατάσσοσ καὶ ἄλλοι (ἐπὶ τοῦ Πηλίου). Ἄπαντες οἱ ἥρωες ἐκεῖνοι ἐλάμπρυναν τὴν χορείαν τῶν ἀκριτῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. — Ἄλλα

Ἡ Πορταριά ὡς ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ ΖΩΗ

Πηλειορίτισσα ὑδροχοοῦσα
μὲ γραφικὴν στολὴν

¹ Ὅρα καὶ Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Π. Καρολίδου ὡς καὶ Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ὑπὸ Κ. Παπαρηγοπούλου.

Τὸ ἀνεγερθὲν μνημεῖον τοῦ Ρήγα Φεραίου ἐν τῷ Βελεστίνῳ

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Κ Α Μ Ν Η Μ Ε Ι Α

Μία ἐπιτύμβιος Τουρκικὴ στήλη εὑρισκομένη ἐν Καδήραγα

καὶ ἄρχοντες σπουδαιότατοι (κοτσαμπασήδες) ἀναφέρονται πολλοὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, οἷον ὁ Κωνσταντῖνος Τζιολάκογλου ἀκμάσας κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ 18ου αἰῶνος ἐν Ῥεντίνῃ, ὁ Κωνσταντῖνος Ζαχαράκης, ὁ Δημήτριος Τζιολάκογλου ἀκμάσας ἐν Ῥεντίνῃ (1775 – 1817) καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, ὁ Γκαβσοστέργιος ἢ Λογοθέτης ἀκμάσας ἐν Φουρνᾷ (1817 – 1822), ὁ Δημάκης ἢ Χατζῆς ἐκ Μαυρίλου καὶ ἄλλοι πολλοί.

Οὕτως ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ ἄρχοντες τοῦ τόπου, μετὰ δικαιοσύνης καὶ ἀπροσωποληψίας ἀσκούντες τὴν διοίκησιν εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχάς, ἅμα δὲ ἐξασφαλίζοντες τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν σχετικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς χώρας διὰ τῆς καλῆς πολιτείας αὐτῶν πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ προνοοῦντες περὶ τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ, ἐνισχύοντες δὲ συγχρόνως καὶ διατηροῦντες τὰ σώματα τῶν πολεμιστῶν ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ πολεμισταὶ αὐτοί, εἰς οὓς ἀπὸ αἰῶνων ἐκληροδοτήθη τὸ μῖσος κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐκ παραδόσεως, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἐκαλλιεργεῖτο τὸ πολεμικὸν πνεῦμα πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ βαρύνοντος τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐπανάκτησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος, ἀμφότεροι, λέγομεν, οἱ ἰσχυροὶ παράγοντες οὗτοι, ὧν αἱ προσπάθειαι συνέκλινον, ἕνα κοινὸν ἐπιδιώκουσαι ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ἐπέτυχον τέλος τοῦ ποθομένου κατόπιν σκληρῶν μακρῶν ἀγῶνων.

Ἡ πρώτη πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἐπανάστασις ἐγένετο τῷ 1601 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σοφωτάτου καὶ διαπρεποῦς ἐπισκόπου Τρίκκης Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου, ἀποκληθέντος οὕτως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ ἐνθερμος οὗτος πατριώτης ἐπίσκοπος ὦν Τρίκκης, ἐσκέφθη ὅτι ἔδει νὰ ἐργασθῆ ἀνευδότης, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Μετέβη εἰς Ῥωσίαν, εἰς Βενετίαν, εἰς Ῥώμην, εἰς Ἰσπανίαν, καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν καὶ ἐπέμβασιν τῶν ἰσχυρῶν τῆς τότε ἐποχῆς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος του. Ἐν Ῥωσίᾳ ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλῶν τιμῶν. Ἄλλ' αἱ ἐνέργειά του ἐκεῖνα δὲν ἔσχον ἀποτελέσμα τι οὐσιαστικόν, θετικόν. Διὸ ἀπεφάσισεν ὁ διαπρεπὴς ἐκεῖνος ἱεράρχης νὰ τεθῆ ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς κινήματος στρεφομένου κατὰ τῆς δεσποτείας τῶν Τούρκων. Ἀποβιθασθεὶς ἐκ Κερκύρας εἰς Βουθρωτῶν διηθύνθη ἐκεῖθεν μετὰ σώματος πατριωτῶν, οἵτινες πιστῶς ἠκολούθουν αὐτῷ, πρὸς Ἰωάννινα, μετὰ τὴν πρόθεσιν νὰ καταλάβῃ βιαίως τὴν πόλιν ταύτην, ἐγκαθιστάμενος δ' ἐκεῖ νὰ τραπῆ εἰς τὰς Τρίκκαλα, ἐπεκτείνων τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπὶ τοῦ διαμερίσματος τῶν Ἀγρᾶφων, τῶν Χασίων καὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐφ' ὅλης τῆς λοιπῆς Θεσσαλίας. Ἄλλ' ὁ Τούρκος Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἀπέστειλε κατὰ τοῦ ἱεράρχου ἐκείνου δυνάμεις τουρκικοῦ στρατοῦ πρὸς ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ. Συναφθείσης δὲ κρατερᾶς μάχης ἐπεσεν ἐνδόξως ὁ ἡμέτερος ἱεράρχης ἐκεῖνος καὶ οἱ λοιποὶ ἐπαναστάται διεσκορπίσθησαν.

Ὁ Ῥήγας ὁ Φεραῖος πρῶτος μετὰ ταῦτα ἔδωκε τὸ πρῶτον σάλπισμα τῆς γενικῆς ἐξεγέρσεως κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι λόγιοι καὶ ἐταῖροι τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας συνέβαλον τὰ μέγιστα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, Θεσσαλοὶ ἐπίσης, ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς, ὁ Κωνσταντᾶς, ὁ Φιλιππίδης, ὁ Δημητριάδης, ὁ Κούμας, ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ὁ Φαρμακίδης κλπ.

Ἄλλ' ἡ Θεσσαλία ἦτο ὁ σιτοβολῶν, τὸ κέντρον καὶ ὁ τροφοδότης τῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιζομένων Τούρκων (1821 - 1827) καὶ συνεπῶς δὲν εὐωδῶθησαν αἱ προσ-

πάθειαι τῶν Θεσσαλῶν πατριωτῶν ἐκείνων πρὸς ἐπανάστασιν, οἷον τοῦ Μπασδέκη καὶ τοῦ Κοντονίκου ἐν Βελεστίνῳ καὶ τοῦ Καρατάσου εἰς Τρίκκερι, ὡς καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Βελῆ ἐν Ῥεντίνῃ.

Βραδύτερον κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἐπανεστάτησαν τὰ Ἔθνη καὶ τὸ Πῆλιον πολλάκις: α) Τῷ 1854, κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, (μάχαι τοῦ Χριστοδοῦλου Χατζηπέτρου, τοῦ Λεωτσάκου, τοῦ Πετροπουλάκη καὶ τοῦ Μπασδέκη ἐν Καλαμπάκῃ, μάχαι τοῦ Καραστάθη καὶ τοῦ Χαμηλοῦ ἐν τῇ Μονῇ Ῥεντίνης, μάχαι τοῦ Ἀλεξανδρῆ ἐν Ἀργιθέῃ, μάχαι τοῦ Φρουσκιλιᾶ ἐν Μπέλεσι). β) Τῷ 1867 κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν, (μάχαι τοῦ Κατσούλα ἐν τῇ Μονῇ Ῥεντίνης, μάχαι εἰς τὴν Γούραν) καὶ γ) Τῷ 1877, κατὰ τὸν ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (μάχαι τοῦ Τερτίπη καὶ τοῦ Λαῖου εἰς Χαλαμθρέζι, εἰς Λουτρὸν καὶ εἰς Πύργον Ματαράγκας, μάχαι τοῦ Νικολαΐδου εἰς Πλάτανον τοῦ Ἀλμυροῦ, μάχαι τοῦ Μπασδέκη εἰς Μακρυνίτσαν τοῦ Βόλου, μάχη τοῦ Γ. Γαλλῆ εἰς Σέκλιτσαν, μάχαι παρὰ τὸ Λιτόχωρον τοῦ Ὀλύμπου). Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπαναστάσεις ἐκεῖναι ἔφερον τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν χωρίων, ἀλλὰ καὶ συνετήρουν ἄσβεστον τὸν πόθον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Τέλος τῷ 1881 ἐγένετο ἡ προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα συνεπεῖα τῆς Βερολινείου συνθήκης (9 Ἰουνίου 1878).

Ζ' Ἡ Θεσσαλία μετὰ τὴν προσάρτησιν αὐτῆς τῇ Ἑλλάδι (1881 - 1912)

Ἀλλὰ καὶ πάλιν, μετὰ τῆς ἐλευθέρως Μητρὸς Ἑλλάδος, ἡ Θεσσαλία ὑπῆρξε θέατρον ἐπιχειρήσεων: 1) Τῷ 1882 ἐγένοντο συμπλοκαὶ μετὰ τῶν Τούρκων, τοῦ στρατοῦ μας, διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς μεθορίου παρὰ τὸ Καραλή — Δερβέν, Ν τοῦ Πλαταμῶνος. 2) Τῷ 1885 κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ τὸν ἐπακολουθήσαντα σερβοβουλγαρικὸν πόλεμον (Νοέμβριος 1885), ἡ Ἑλλάς ἐπιστρατευθεῖσα συνεκέντρωσεν ἐν Θεσσαλίᾳ 85.000 ἀνδρῶν. Τὸν Μάϊον δὲ τοῦ 1886 ἐγένοντο συμπλοκαὶ ἐπὶ τῆς μεθορίου καὶ ἠχημαλωτίσθη ἐν Κούτρᾳ παρὰ τὸ Ζάρκον ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 5ον τάγμα εὐζώνων. 3) Τῷ 1897, ὁπότε, ἐκραγέντος Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, συνήφθησαν (5 Ἀπριλίου — 7 Μαΐου 1897) αἱ μάχαι τῶν συνόρων, τῶν Δελεριῶν καὶ τοῦ Λοσφάκι, τῆς Φαρσάλου, τοῦ Βελεστίνου, τοῦ Δομοκοῦ, τῆς Δερβέν Φούρκας καὶ τῆς Ταράτσας (Β τῆς Λαμίας). Κατὰ τὸ 1897 εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἠνωμένοι οἱ Ἕλληνες (τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Θεσσαλίας, μέρους τῆς Ἠπείρου, τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους) ἐμάχοντο εἰς ἓνα κοινὸν ἐκ παρατάξεως ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν λοιπῶν ὑπὸ δουλείαν Ἑλλήνων (τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου, τῆς Κρήτης κλπ.). Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δύναται τις νὰ εἴπῃ εὐλόγως, διὰ πρώτην φορὰν τότε οἱ Ἕλληνες, ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν, τὴν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου, τῷ 1897, ἐπεχείρησαν ἓνα ἀγῶνα ἀπελευθερωτικὸν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους. Καίτοι ἦτο ἄνισος βεβαίως ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος τῆς μικρᾶς ἐλευθέρως Ἑλλάδος κατὰ τῆς ἰσχυρᾶς Τουρκίας, ἐν τούτοις πολλαχῶς ἐπέδειξε καρτερίαν καὶ πολλαχοῦ ἀποφασιστικότητα καὶ τόλμην ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἀξίας

Ἡ περίφημος Σχολὴ τοῦ Ρήγα ἐν Ζαγορᾷ ὡς ἔχει σήμερον

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΧΟΛΑΙ - ΠΥΡΓΟΙ

Πύργος εἰς Μπαξέδες Ἄνω Βόλου κτισθεὶς ἐπὶ Τουρκοκρατίας

Ἡ πρώτη ἀτμομηχανή τῆς γραμμῆς Βόλου-Λαρίσης 1883

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΥΡΓΟΙ

Ὁ Πύργος τοῦ Κανταρτζῆ ἐν Τσιφλικίοις Ἁγίου Λαυρεντίου

πάσης ἐξάρσεως, (ἐν τοῖς συνόροις, ἐν Δελερίοις, ἐν Βελεστίνῳ, ἐν Δομοκῶ), παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὸ πρῶτον τότε ὁ νεαρὸς Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐβαπτίζετο εἰς τὸ πῦρ. Τὸ πολιτικὸν δὲ τέλος ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου ἐκεῖνου ὑπῆρξεν οὐχὶ ἀνάξιον λόγου, διότι ἐν ᾧ εἰς τὰ πρὸς Β σύνορα ἐτηρήθη τὸ status quo, ἀπηλλάγη τῆς κυριαρχίας τοῦ Σουλτάνου ἢ Κρήτη, ἀποδοθείσης αὐτῇ αὐτονομίας ὑπὸ τὸν Ἑλληνα πρίγκηπα Γεώργιον, πλήρους, καὶ 4) Τῷ 1912, ὁπότε, ἐκραγέντος τοῦ Βαλκανοτουρκικοῦ πολέμου, συνήφθησαν ἐν Θεσσαλίᾳ αἱ μάχαι τῆς Ἐλασσόνας καὶ τοῦ Σαρανταπόρου, προελάσαντος περαιτέρω πρὸς τὴν Μακεδονίαν νικηφόρου τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Ἡ μάχη τοῦ Σαρανταπόρου προσέδωκε τὴν πρώτην αἰγλήν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ ὑπῆρξε τὸ σελασφόρον προοίμιον τῶν μετέπειτα γιγαντομαχιῶν αὐτοῦ.

Κρίνεται εὐκόλως ἐκ τῆς βραχυτάτης ταύτης ἱστορικής διασκοπήσεως ὅτι ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Θεσσαλίας καὶ ἡ φυσικὴ γονιμότης τῶν ἐδαφῶν αὐτῆς προσεῖλκυσαν κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς τὴν προσοχὴν πολλῶν ἐπιδρομῶν, ἀπετέλεσε δ' ἐκ τούτου ἡ χώρα θέατρον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων σπουδαιωτάτων¹.

V. ΜΕΘΟΡΙΟΙ ΓΡΑΜΜΑΙ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

A' περίοδος 1828 - 1881

Μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ἑλλάδος εἰς Βασίλειον ἀνεξάρτητον (1830) ὡς βόρειον ὄριον αὐτῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν ἐχρησίμευσε τὸ νότιον μέτωπον τῆς Θεσσαλίας, ἥτοι ἡ γραμμή, ἥτις ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Πλατανιά εἰς τὸν Παγασιτικὸν κόλπον (Β τῆς Ἀμαλιαπόλεως ἢ Νέας Μιτζέλης) διηυθύνετο πρὸς δυσμὰς ἀκολουθοῦσα τὴν γραμμὴν διαχωρισμοῦ ὑδάτων τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Ὄθρου (Γερακοβοῦνι, Μαυρίκα, Ἅγιος Ἡλίας, Ἀντίτισα, Μέγα Ἴσωμα, Γιαννιτζοῦ) μέχρι τοῦ Προφήτου Ἡλίας (1285 μ.) παρὰ τὴν Ῥεντίαν. Ἐκεῖθεν ἡ μεθόριος διηυθύνετο πρὸς βορρᾶν, ἀκολουθοῦσα σχεδὸν τὴν ὑδροκριτικὴν γραμμὴν τῆς Πίνδου (Βουλγάρα, Καπροβοῦνι, Ἴταμος, Κούκα— γέφυρα Μάντζαρη ἐπὶ τῆς Μέγδοθας ἢ Καμπύλου), μέχρι τοῦ Βουτσικάκι (2156), ὁπότεν ἐστρέφετο πάλιν ἡ μεθόριος διευθυνομένη σχεδὸν πρὸς δυσμὰς καὶ διὰ τῆς ὄροσειρᾶς: Βουτσικάκι—Τρία Σύνορα—Τσουρνάτα, κατήρχετο πρὸς τὸν Ἀχελῶν, ὃν διήρχετο παρὰ τὴν συμβολὴν εἰς τὸν Ἀχελῶν τοῦ Πλατανιά καὶ περαιτέρω εἴτα διὰ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς σειρᾶς τῶν ὄρεων Γαθρόθου—Ἀλίνδα—Φλωριάδος—Ἀνίου κατέληγεν εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον παρὰ τὸ Μενίδιον.

Ἐἶχεν ἀνάπτυγμα ἡ μεθόριος γραμμὴ ἐκεῖνη (ἀπὸ τοῦ Παγασιτικοῦ μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου) περίπου 221 χλμ. καὶ διεχώριζε τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα (Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικὴν), πρὸς νότον, ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας

¹ Ὅρα «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» ὑπὸ Κ. Παπαρηγοπούλου, «Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος» ὑπὸ Καρολίδου, ἱστορικός μελέτας ἐν τῇ Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ διαφόρων, καὶ τῷ Ἐγ. Λεξικῶ Ἐλευθερουδάκη διαφόρων διακεκριμένων ἐπιστημόνων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν, τὴν «Θεσσαλίαν» τοῦ στρατηγοῦ Β. Δούσμανη, καὶ τὴν «Θεσσαλίαν» τοῦ στρατηγοῦ Ν. Κ. Σπυροπούλλου.